

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tas-7 ta' Mejju, 2009

Citazzjoni Numru. 185/1999/1

Joe u Antonella konjuġi Xerri.

VS

Caruana & Cini Company Ltd.,
u b'digriet tat-12 ta' Jannar 2001
għe kjamat fil-kawża Carmel Portelli.

Il-Qorti,

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew:

Illi l-atturi xtraw konsenja ta' madum mingħand is-soċjeta' konvenuta, liema madum għe mwaħħal fir-residenza tagħhom skond struzzjonijiet u pariri mogħtija lilhom mill-istess soċjeta' konvenuta;

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi wara ffit taż-żmien l-istess madum beda jinqala' minn postu bil-konsegwenza illi l-atturi huma kostretti illi jerġgħu jaqilgħu l-madum kollu;

Illi fil-proċess illi matulu l-atturi jaqilgħu l-madum, hemm il-possibilita' illi numru kbir ta' l-istess madum jinkiser;

Illi l-istess madum, ladarba jinqala', irid jitnaddaf u jerġa' jitwaħħal mill-ġdid u allura hemm ukoll l-ispejjeż tax-xogħol extra li jrid jsir biex dan jerġa' jitwaħħal;

Illi minkejja illi s-soċjeta' kionvenuta ġiet interpellata diversi drabi sabiex tersaq għal likwidazzjoni u f'las tad-danni sofferti mill-atturi, hija baqgħet inadempjenti.

Talbu lis-soċjeta' konvenuta tgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti:

1. Tiddikjara s-soċjeta' konvenuta responsabbli għad-danni sofferti mill-atturi;
2. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi;
3. Tikkundanna lis-soċjeta' konvenuta tħallas lill-atturi s-somma hekk likwidata.

Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra uffiċjali mibgħuta fl-għaxra (10) ta' Settembru 1999, bl-imgħaxijiet skond il-Liġi, u bl-ingunzjoni tas-soċjeta' konvenuta għas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi kkonfermata bil-ġurament ta' Joe Xerri.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' konvenuta li biha eċċepiet illi:

- i. Illi qabel xejn l-atturi għandhom jippreċiżaw il-baži ġuridika ta' l-azzjoni tagħhom u ċioe' minn fejn jirriżulta l-obbligu pretiż mill-atturi għall-f'las ta' danni a karigu tas-soċjeta' konvenuta.

Kopja Informali ta' Sentenza

ii. Illi fil-mertu u mingħajr preġudizzju għas-suespost is-soċjeta' konvenuta ma tat lill-atturi ebda pariri dwar it-twaħħil tal-madam.

iii. Illi jirriżulta wkoll li l-atturi ma nxewx skond id-direzzjonijiet mogħtija mill-manifattur tal-prodotti minnhom applikati fit-tqegħid tal-madam imsemmi fiċ-ċitazzjoni.

B'riserva ta' kull eċċezzjonijiet oħra li jistgħu jirriżultaw validi fil-kors tal-proċeduri.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess soċjeta' konvenuta maħlufa minn Emanuel Cini.

Rat id-digriet tagħha tat-12 ta' Jannar 2001 li bih ordnat il-kjamata fil-kawza ta' Carmel Portelli.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-kjamat fil-kawża li biha eċċepixxa illi:

1. Preliminarjament l-intempestivita' ta' din il-kawża stante illi l-kjamat fil-kawża Carmel Portelli qatt ma ġie interpellat sabiex jirrimedja għal xi xogħlijiet;

2. Preliminarjament il-kjamat fil-kawża qed jeċċepixxi l-preskrizzjoni ta' l-azzjoni attriċi fil-konfront tiegħu a tenur ta' l-Artikolu 2149 (a) u 2153 tal-Kap. 16;

3. Mingħajr preġudizzju għas-suespost l-eċċipjent ma għandu l-ebda responsabbilita' għal dak li ġara u dan stante li l-kjamat fil-kawża Carmel Portelli kien biss il-kuntrattur li waħħal il-madam mertu ta' din il-kawża, liema madam u kolla ġew suppliti mis-soċjeta' Caruana & Cini Company Limited;

4. Illi l-istess eċċipjent waħħal dan il-madam skond il-pariri u struzzjonijiet mogħtija mir-rappreżentanti tas-soċjeta' Caruana & Cini Company Limited;

5. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri fid-dritt u fil-fatt.

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess kjamat fil-kawża minnu maħlufa.

Rat id-digriet tagħha tal-31 ta' Awwissu 2000 li bih innominat lill-A.I.C. Mark Bonello bħala perit tekniku f'din il-kawża.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess perit tekniku pprezentata fit-3 ta' Gunju 2004 u minnu maħlufa fis-16 ta' Novembru 2004.

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti esebiti.

Rat il-verbal tagħha ta' l-4 ta' Diċembru 2008 fejn il-kawża tħalliet għall-lum għas-sentenza.

Rat in-noti ta' l-Osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti.

Ikkunsidrat:

Din il-kawża tirrigwarda kuntratt ta' appalt mogħti mill-atturi lill-kjamat fil-kawża għat-tqegħid ta' madum taċ-ċeramika madwar is-*swimming pool* tal-villa tagħhom f'Għajnsielem. Madankollu fiċ-ċitazzjoni tagħhom l-atturi talbu mingħand is-soċjeta' konvenuta l-ħlas tad-danni kkaġunati lilhom għal xogħol u spejjeż żejda li kellhom jinkorru minħabba li dan ix-xogħol ġie esegwit ħazin allegatament fuq struzzjonijiet u pariri ta' l-istess soċjeta' konvenuta, li mingħandha kien inxtara dan il-madum.

Is-soċjeta' konvenuta ċaħdet kwalunkwe responsabilita' għal dak li ġara, u peress li ħasset li għall-akkadut seta' kien responsabbli l-appaltatur li attwalment wettaq ix-xogħol, talbet il-kjamata fil-kawża tiegħu. Infatti bid-digriet tagħha tat-12 ta' Jannar 2001 ntlaggħet din it-talba u ġie kjamat Carmel Portelli, l-kuntrattur li qiegħed il-madum fir-residenza ta' l-atturi.

Il-kjamat fil-kawża, apparti xi eċċezzjoni ta' natura preliminari, eċċepixxa ukoll il-preskrizzjoni u bħas-soċjeta' konvenuta ċaħad kwalunkwe responsabilita'.

Fil-qosor il-fatti li taw lok għal din il-kawża kienu s-segwenti:

L-atturi xtaqu jibdlu l-madam li kellhom madwar is-*swimming pool* fir-residenza tagħhom. Billi ġia kienu klijenti stabiliti tas-soċjeta' konvenuta, l-attriċi marret fix-*showroom* tagħha r-Rabat u wara li talbet xi kampjuni ta' madum adattat biex tarahom fuq il-post, għażlet madum taċ-ċeramika tat-tip *gres* u ordnat kwantita' minnu. Kif kienet qed tagħmel din l-ordni, saqsiet lil Emanuel Cini, direttur tas-soċjeta' konvenuta, setgħax dan il-madam jitqiegħed direttament fuq dak eżistenti u dan wegħibha li kien possibbli li jsir hekk u l-madam il-ġdid jitqiegħed fuq il-qadim, billi jitwaħħal b'kolla adattata, basta jiġu segwiti ċerti proċeduri.

Biex jagħmel dan ix-xogħol l-atturi nkarigaw lill-kjamat fil-kawża, li ġia kienu ħadmu bih preċedentement. Malli sar jaf li kellu semplicement iwaħħal il-madam il-ġdid bil-kolla fuq il-madam il-qadim, hu wera li ma tantx kien konvint minn dan il-metodu u li kien jippreferi li jaħdem bil-mod tradizzjonali, u ċioe' li jaqla' l-madam il-qadim u jqiegħed il-ġdid minflok permezz tat-'tajn' magħmul minn taħlita ta' siment u ramel. Madankollu aċċetta li jieħu din il-biċċa xogħol u jaħdimha skond l-istruzzjonijiet li kienu ngħatawlu.

Il-madam beda jitqiegħed fil-post b'dan il-mod mill-kjamat fil-kawża, għall-ħabta ta' Gunju tas-sena 1999. Hekk kif kienet tlestiet gurnata xogħol, l-attriċi indunat li kien sar zball fid-disinn u għalhekk infurmat minnufih lill-kuntrattur u lis-*supplier* tal-madam b'li kien ġara. Carmel Portelli u Emanuel Cini aċċedew mal-ewwel fuq il-post u qalgħu xi madum biex jirrangaw l-iżball. L-attriċi wriet il-preokkupazzjoni tagħha għall-mod daqstant faċli li bih inqala' dan il-madam, imma l-oħrajn assikurawha li dak kien dovut għall-fatt illi x-xogħol kien għadu frisk.

F'Awwissu ta' l-istess sena, wara li t-tqegħid kien tlesta kollu, l-atturi ndunaw li dan il-madam beda jinqala' u jogħla 'l fuq. Ippretendew għalhekk illi dan jiġi rimedjat a

spejjeż tas-soċjeta' konvenuta billi x-xogħol kien sar fuq il-parir u struzzjonijiet tagħha. Is-soċjeta' konvenuta pero' ma riditx taċċetta r-responsabilità għal dan, u l-atturi spiċċaw reġgħu inkarigaw lill-kjamat fil-kawża biex jaqla' l-madam kollu, inkluż il-qadim ta' taħtu, u jerga' jqiegħed il-madam tal-gres bil-metodu tradizzjonali. L-atturi għalhekk jippretendu li jigu rimborsati għall-ispejjeż żejda li ġew inkorsi minnhom, ammontanti għas-somma komplessiva ta' Lm1403.85 ekwivalenti lill-Eur 3270.09.

Il-perit tekniku nominat biex jirrelata dwar dawn ix-xogħlijiet ikkonkluda li "*...jidher illi l-metodu w materjali li ntuzaw sabiex jitqiegħed u jitwaħħal il-madam ċeramika 'gres' fuq il-madam ċeramika 'cotto' li kien jeżisti qabel, ma kienux adegwati w għalhekk ikkawżaw il-ħsara li saret fl-istess madum.*" ¹

Il-liġi tagħna ftit titkellem dwar l-obbligi tal-appaltatur.² Ġie pero' stabilit fid-duttrina u fil-ġurisprudenza illi:

"Le obbligazioni dell'appaltatore in ordine alla esecuzione del contratto di appalto altre sono principali o accessorie.

Incominciando dalle prime diremo che le medesime riflettono l'obbligo in lui di eseguire le opere conformemente alla speciale convenzione stipulata, od, in difetto di precisa indicazione di questa, in modo approvabile, di garantire la solidità delle opere, di eseguire nel tempo pattuito o in quello congruo da fissarsi, di eseguire coi materiali prescritti, nella quantità prescritta, nel luogo e colla forma indicati.

Le obbligazioni accessorie riflettono l'obbligo di sopportare talune spese e prestazioni accessorie, di rispondere dei propri operai, di rispondere verso i terzi danneggiati nella esecuzione, di rispondere infine per l'inosservanza dei regolamenti e delle leggi speciali, di fare e prestarsi a fare tutto ciò che assicuri la migliore esecuzione delle opere, di subire in taluni casi le clausole

¹ Ara l-ahhar parti tar-relazzjoni tiegħu a fol. 54 tal-process .

² art. 1633 - 1643 tal-Kap. 16 .

*penali, le ritenute, la esecuzione di ufficio, specialmente in tema di lavori pubblici."*³

Ingħad f'dan ir-rigward mill-qrati tagħna illi "*l-appaltatur hu obligat jese gwixxi l-opra miftehma skond is-sengħa, u meta hu jissomministra anke l-materjal, dan għandu jirrispondi għall-konsegwenzi kollha skond il-liġi.*"⁴ Dan għaliex "*id-difett tal-kostruzzjoni jista' jkun mhux biss xogħol ħażin imma anke xogħol esegwit b'materjal ħażin.*"⁵ Gie in effetti ritenut f'kawża fejn l-appaltatur kien qed ifittex kemm lill-perit kif ukoll lill-kuntrattur għal xogħol ta' kostruzzjoni ta' bini "*li d-difett fil-kostruzzjoni jew fl-art jikkomprenedi anke d-difett fil-materjali wżati fil-kostruzzjoni għax il-bonta' tal-materjal tidhol fl-ambitu ta' responsabilita' tant fuq l-appaltatur kemm ukoll fejn dan jirrikorri fuq l-arkitett li jkun inkarigat mid-direzzjoni tal-kostruzzjoni. Dan billi l-esekuzzjoni tax-xogħol tinvolvi anke l-għażla tal-materjal u l-appaltatur u l-arkitett ma għandhomx jadoperaw materjali mhux tajba anke jekk is-sid ikun irid li jiġu wżati daww il-materjali mhux tajba, imma għandhom jirrifjutawhom.*"⁶ Minn dan jitnissel in linea ta' principju illi "*għaladarba jinkombi b'obbligu fuq l-appaltatur li josserva n-normi ta' indoli teknika fl-esekuzzjoni ta' l-opra, komprensiv f'dan il-kontroll tal-materjal intiż li jiġi wżat, huwa għandu jastjeni ruħu milli jese gwixxi l-opra jekk ikun deherlu, b'diligenza ordinarja, illi l-materjal mhux tajjeb jew dan kapaċi 'l quddiem jimmanifesta difetti. F'każ bħal dan hu għandu mill-ewwel ma jagħmilx ix-xogħol jew ikollu jirrispondi għad-difetti li jiġru 'l quddiem.*"⁷

Sinjifikanti ħafna għall-każ in eżami hija s-segweni sentenza fejn gie ribadit illi: "*Kif qalet l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawża Farrugia vs Portelli et. deċiża fid-9 ta' Ottubru 1987, 'l-appaltaturi ma jistgħux jeżoneraw ruħhom minn responsabilita' għax-xogħol li għamlu kontra s-sengħa fuq torba għasra billi jgħidu li dan għamluh fuq ordni u/jew fuq insistenza tas-sid. L-appaltatur huwa*

³ Marco Vitalevi : Digesto Italiano Vol. III. pte. 2a; Torino, 1926 # 79 pag.40

⁴ kollez. Vol. XLI p. ii p 892 .

⁵ kollez. Vol. XLI p. I p 667 .

⁶ kollez. Vol. XXIX p. i p 442 .

⁷ Mario Blackman vs Carmelo Farrugia et noe. Appell Kumm. 27.03.1972 .

dejjem responsabbli jippresta opra sodisfaċenti u obligat jirreżisti kwalunkwe intromessjoni tal-kommittenti. Anke kieku s-sidien kienu jafu bit-tqegħid ta' madum fuq xahx imxarrab għasra u riedu jieħdu r-riskju, l-istess appaltaturi jibqgħu responsabbli għax dover tagħhom li jipprestaw opra sodisfaċenti u jirreżistu kwalunkwe intromissjoni ta' min jinkarigahom;' (ara wkoll fl-istess vena, id-deċiżjoni mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fis-7 ta' Jannar 1992, fil-kawża Galea vs Chircop u dik mogħtija minn din il-Qorti fit-18 ta' Marzu 1994, fil-kawża Bonnici vs Abdilla). Hekk ukoll l-Onorabbli Qorti ta' l-Appell (Sede Inferjuri) fil-kawża Camilleri Marble Works Ltd. vs Bowd deċiża fl-20 ta' Jannar 2003, qalet li kuntrattur għandu jirreżisti kull indħil fil-xogħol tiegħu li jwasslu għall-bini li ma jkunx skond l-arti u s-sengħa." ⁸

Fil-każ in eżami sew l-atturi kif ukoll il-kjamat fil-kawża qed jitfgħu t-tort għal dak li ġara fuq is-soċjeta' konvenuta, għax jikkontendu illi kien permezz ta' assikurazzjoni li ngħatatilhom mid-direttur tagħha Emanuel Cini, li spiċċaw biex aċċettaw il-parir tiegħu li jwaħħlu l-madum il-ġdid fuq dak eżistenti permezz tal-kolla. Madankollu din il-Qorti ma tarax kif tista' s-soċjeta' konvenuta tiġi allokata b'xi ħtija għal din ir-raġuni biss. L-ewwel nett din ma kienet ser takkwista xejn bl-użu ta' dan il-metodu, għajr għall-ftit profitt fuq il-bejgħ tal-kolla, kemm-il darba din tkun inxtrat minn għandha, ħaġa li bl-ebda mod ma ġiet ippruvata fil-kawża preżenti. Terġa' l-istess soċjeta' qatt ma assumiet ebda responsabilita' għas-superviżjoni ta' dan ix-xogħol u wisq anqas kienet ser titħallas ta' hekk. Emanuel Cini offra biss li jispjega lil Carmel Portelli x'kellu jagħmel biex ix-xogħol jiġi esegwit sewwa.

Minn naħa l-oħra l-kjamat fil-kawża, jekk ma kiex daqstant konvint minn dan il-metodu ta' tqegħid ta' madum, messu rrifjuta li jeseġwih, kif rajna fil-ġurisprudenza hawn iċċitata. Ġialadarba aċċetta, anke jekk forsi kontra qalbu u sempliċement biex jikkontenta l-klijenti, irid issa jassumi r-responsabilita' għal kull ma ġara. Mir-rapport tal-perit

⁸ Prim'Awla : Direttur Generali tax-Xoghlijiet Pubblici vs Charles Azzopardi : 3.07.2003 .

tekniku joħroġ illi x-xogħol ma ġiex esegwit sew prinċipalment għal żewġ raġunijiet: (i) għax ma ġiex ikkalkolat li l-madum qadim tat-tip *cotto* kellu rata ta' espansjoni ferm iżjed qawwija minn dik tal-madum il-ġdid tat-tip *gres* u għalhekk kellhom jintużaw *spacers* u jsiru *expansion joints* kull tant metri kwadri; u (ii) għax intużat kolla li ma kienitx addattata għall-użu fuq barra, u ma ġiex innegat li din il-kolla ġiet mixtrija minn Portelli stess, mhux neċessarjament mingħand is-soċjeta' konvenuta. Dan jindika nuqqas ta' esperjenza fil-kjamat fil-kawża fl-użu ta' dan il-metodu ta' kif jitwaħħal il-madum. Madankollu, ma ħassx li kellu jikkonsulta sew lil Cini f'dan ir-rigward, u kkuntenta ruħu b'sempliċi telefonata fejn Cini fakkru li kien ġia għamel xi xogħol simili fid-dar ta' ommu stess. Għal din in-nuqqas ta' ħila ma jista' jaħti ħadd ħlief il-kjamat fil-kawża bħala l-appaltatur, li jibqa' responsabbli wkoll għal dak li jkunu għamlu l-ħaddiema tiegħu li assistewh f'dan l-inkarigu.⁹

Preliminarjament Carmel Portelli eċċepixa illi l-kawża kienet intempestiva fil-konfront tiegħu, billi huwa qatt ma ġie interpellat biex iħallas dawn id-danni. Irriżulta ampjament mill-provi illi sa mill-bidu nett huwa qatt ma ried jassumi ebda responsabilita' għal dak li ġara, u tefa' t-tort kollu fuq id-direttur tas-soċjeta' konvenuta li fil-fehma tiegħu webbel lill-attriċi biex tuża l-metodu tal-kolla għat-tqegħid tal-madum. Kwalunkwe interpellazzjoni f'dan ir-rigward kienet għalhekk żgur tkun għal kollox superfluha.

Eċċepixxa wkoll il-preskrizzjoni a tenur ta' l-artikoli 2149(a) u 2153 tal-Kap. 16. Imma ta' l-ewwel ma jistgħax ikunu applikabbli għall-każ in eżami, għax jirreferi għall-azzjoni *inter alia* tal-kuntratturi għall-opri maħduma minnhom u l-materjal li jfornu, u hawn għandha kawża għad-danni; u fir-rigward ta' l-ieħor jirriżulta li ma kienux laħqu skadew is-sentejn stipulati mil-liġi minn meta ġara l-każ, billi l-ħsara fil-madum ġiet rivelata f'Awwissu 1999 u l-appaltatur ġie kjamat fil-kawża fit-12 ta' Jannar 2001.

⁹ art. 1642 kap. 16 .

Kopja Informali ta' Sentenza

Fir-rigward ta' l-ispejjeż inkorsi mill-atturi sabiex jerġgħu jaqilgħu l-madum, sew il-ġdid u anke il-qadim, u jqegħduh mill-ġid bil-metodu tradizzjonali, huma spjegaw illi nefqu ammont totali ta' Lm1403.85, u cioè':

(i) kwantu għal Lm791 meta l-madum il-ġdid twaħħal bil-kolla fuq il-madum il-qadim, liema somma tinkludi l-ispejjeż tax-xogħol, kolla u *grouting*;

(ii) kwantu għal Lm320 spejjeż tax-xogħol ta' meta reġa' inqala' l-madum il-ġdid u tnaddaf mill-kolla; u

(iii) kwantu għal Lm292.85 spejjeż biex reġa' twaħħal il-madum bis-siment u r-ramel u tal-madum *extra* li kellu jinxtara billi uħud kienu tkissru meta nqalgħu. Il-kjamat fil-kawża li naturalment għamel dan ix-xogħol huwa stess u tħallas tiegħu qatt ma seta' jikkontesta l-istess ċifri, u għalhekk dawn huma ripetibbli.

Għal dawn il-motivi, tiddeċidi l-kawża, billi filwaqt illi tilqa' l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' konvenuta u tiċħad dawk tal-kjamat fil-kawża, tilqa' t-talbiet attriċi fil-konfront ta' l-istess kjamat fil-kawża u:

1. tiddikjara lill-kjamat fil-kawża Carmel Portelli, responsabbli għad-danni kkaġunati lill-atturi minħabba x-xogħol esegwit ħażin minnu fit-tqegħid tal-madum madwar *is-swimming pool* fir-residenza tagħhom;

2. tillikwida dawn id-danni fis-somma ta' Lm1403.85, ekwivalenti llum għal tliet elef mitejn u sebgħin ewro u disa' ċenteżmi (Eur3270.09) u

3. tikkundanna lill-istess kjamat fil-kawża sabiex iħallas lill-atturi l-ammont hekk likwidat.

Bl-ispejjeż kollha jkunu a karigu ta' l-istess kjamat fil-kawża.

Kopja Informali ta' Sentenza

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----